

در سال ۲۰۲۳، روند بهبود اقتصاد جهانی پس از شوک‌های پی‌درپی سال‌های گذشته با کندی و ناهمگونی همراه بود. پیامدهای ماندگار همه‌گیری کووید-۱۹، تداوم تبعات جنگ روسیه و اوکراین، تضعیف یکپارچگی اقتصاد جهانی^(۱)، کاهش حمایت‌های مالی دولت^(۲) و تغییرات آب‌وهوایی موجب شدند با وجود تعدیل فشارهای تورمی، سطح فعالیت اقتصادی همچنان از مسیر پیش از همه‌گیری کووید-۱۹ فاصله داشته باشد؛ وضعیتی که به‌ویژه در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه مشهودتر بود. در نتیجه مسیر دستیابی به اهداف توسعه پایدار با محدودیت‌ها و چالش‌های بیشتری مواجه گردید.

در این سال، سیاست‌های انقباضی پولی و مالی که از سال ۲۰۲۲ آغاز شده بود با شدت بیشتری ادامه یافت. بانک‌های مرکزی برای مهار تورم، نرخ‌های بهره را در سطوح بالا نگه داشتند و این موضوع سبب شد شرایط مالی در اقتصادهای بزرگ به‌ویژه ایالات متحده آمریکا و منطقه یورو انقباضی‌تر شود و هزینه تأمین مالی برای بنگاه‌ها و خانوارها افزایش یابد. با وجود کاهش قیمت‌های انرژی و مواد غذایی، فشارهای تورم هسته، افزایش هزینه‌های وام‌گیری و محدودیت‌های اعتباری موجب تضعیف تقاضای داخلی گردید. مجموعه این عوامل سبب شد رشد اقتصادی در سطح جهان روندی کند و شکننده داشته باشد و از ۳/۸ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۳/۵ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش

یابد که عمدتاً متأثر از کاهش رشد اقتصادی کشورهای پیشرفته به ویژه اتحادیه اروپا بود.

رشد اقتصادی کشورهای پیشرفته و کشورهای حوزه مناب^(۳) در سال مورد بررسی کاهش چشم‌گیری را تجربه کردند، به طوری که رشد اقتصادی آنها به ترتیب از ۳/۰ و ۵/۵ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۱/۷ و ۱/۶ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یافت. شایان ذکر است، اگرچه رشد اقتصادی منطقه اروپا به دلایلی همچون سیاست پولی انقباضی، بحران انرژی (با وجود تعدیل قیمت انرژی) و کاهش تقاضای خارجی با کاهش محسوس ۳/۲ واحد درصدی مواجه بوده (کاهش از ۳/۶ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۰/۴ درصد در سال ۲۰۲۳)، اما رشد تولید ناخالص داخلی ایالات متحده آمریکا در همین دوره از ۲/۵ درصد به ۲/۹ درصد افزایش داشته است. رشد اقتصادی کشور چین نیز با وجود تداوم چالش‌های بخش ساختمان، در نتیجه احیای فعالیت‌های اقتصادی پس از بازگشایی ناشی از دوران همه‌گیری کرونا، با روند افزایشی روبه‌رو بوده و از ۳/۱ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۵/۴ درصد در سال ۲۰۲۳ رسید.

در حالی که جنگ روسیه و اوکراین و تنش‌های بین‌المللی در سال ۲۰۲۳ ادامه داشت، فشارهای تورمی ناشی از شوک‌های انرژی و مواد غذایی نسبت به سال ۲۰۲۲ تا حد قابل توجهی تعدیل شد. قیمت‌های بین‌المللی نفت، گاز و مواد غذایی در این سال به سطوح اواخر سال ۲۰۲۱ بازگشت. شاخص قیمت کالاها نیز در سال ۲۰۲۳ نسبت به سال قبل از آن کاهش یافت (کاهشی که عمدتاً ناشی از افت قیمت‌های سوخت در سال ۲۰۲۳ بود). در

۱- تضعیف یکپارچگی اقتصاد جهانی یا به عبارت دقیق‌تر واگرایی ژئو اقتصادی (Goeconomic Fragmentation) به معنای افزایش شکاف در یکپارچگی اقتصاد جهان و حرکت کشورها به‌سوی بازاریابی روابط تجاری، مالی و فناوریانه بر مبنای ملاحظات ژئوپلیتیکی است.

۲- Fiscal Support

۳- خاورمیانه، شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان

پی کاهش قیمت‌ها و اتحاد سیاست‌های پولی انقباضی، تورم جهانی یک روند نزولی را طی نمود و از ۸/۷ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۶/۷ درصد در سال ۲۰۲۳ رسید. علی‌رغم تعدیل قیمت در بازارهای جهانی، قیمت‌های خرده‌فروشی در بسیاری از کشورها همچنان بالاتر از میانگین سال‌های پیش از همه‌گیری کووید-۱۹ باقی ماند؛ لذا اگرچه شوک اولیه قیمت انرژی و مواد غذایی ناشی از جنگ اوکراین و روسیه فروکش کرد، اما سطح بالای قیمت‌های خرده‌فروشی و استمرار تورم هسته، سبب شد که هزینه‌های زندگی و شرایط مالی در بسیاری از کشورها در سال ۲۰۲۳ همچنان دشوار باقی بماند.

در پی سیاست‌های پولی انقباضی سال ۲۰۲۲، ارزش دلار آمریکا در این سال به بالاترین سطح خود طی بیست‌سال اخیر رسید. این تقویت شدید دلار، فشار قابل‌توجهی را در سال ۲۰۲۲ بر اقتصادهای نوظهور از طریق خروج سرمایه، کاهش تولید و تنگنای مالی وارد کرد. در سال ۲۰۲۳ نیز پیامدهای تقویت جهانی ارزش دلار همچنان محسوس بود و بسیاری از اقتصادهای نوظهور با نوسانات ارزی و هزینه بالای تامین مالی خارجی مواجه بودند، هرچند شدت تقویت دلار در سال ۲۰۲۳ نسبت به سال قبل از آن تعدیل شد. شرایط مالی سخت و تداوم نرخ‌های بهره بالا در اقتصادهای پیشرفته موجب گردید ارزش پول بسیاری از اقتصادهای نوظهور تحت فشار قرار گیرد و آسیب‌پذیری مالی و هزینه‌های بدهی این کشورها افزایش یابد.

در پی اوج‌گیری کم‌سابقه قیمت نفت و سایر حامل‌های انرژی در سال ۲۰۲۲، به‌ویژه پس از جنگ روسیه و اوکراین، سال ۲۰۲۳ با دوره‌ای از تعدیل معنادار قیمت‌های انرژی همراه شد. قیمت نفت خام برنت که در ژوئن ۲۰۲۲ به اوج ۱۲۰ دلار در هر بشکه رسیده بود، در ماه‌های فوریه تا اوت ۲۰۲۳ (با وجود یک جهش موقت در ماه‌های ژوئیه و اوت که ۴/۴ درصد افزایش داشت) به‌طور معناداری کاهش و پایین‌تر از اوج سال ۲۰۲۲ باقی ماند و به‌طور میانگین قیمت حدود ۸۳ دلار در هر بشکه را ثبت کرد. در این خصوص شایان ذکر است در سمت تقاضای انرژی،

عواملی همچون رشد کمتر از انتظار مصرف نفت در چین، نگرانی‌های کوتاه‌مدت درباره رکود و پیامدهای سیاست‌های پولی انقباضی در اقتصادهای بزرگ، موجب کاهش فشار تقاضا شدند. در سمت عرضه نیز، اگرچه تولید اوپک‌پلاس از آوریل سال ۲۰۲۳ حدود ۱/۲ میلیون بشکه در روز کاهش یافت و تولید عربستان سعودی و روسیه نیز به ترتیب با کاهشی معادل ۱ میلیون و ۰/۵ میلیون بشکه در روز همراه بودند، اما بخش مهمی از این کاهش تولید و فشار قیمتی، توسط افزایش چشمگیر تولید کشورهای غیراوپک به ویژه ایالات متحده آمریکا خنثی شد (تولید نفت خام در ایالات متحده آمریکا در سال ۲۰۲۳ حدود ۱/۱ میلیون بشکه در روز افزایش یافت). به عبارت دیگر این افزایش در عرضه‌ی غیراوپک، عملاً بخشی از اثر کاهش تولید اوپک‌پلاس بر قیمت جهانی نفت را تعدیل کرد و از جهش مجدد قیمت‌ها جلوگیری نمود.

قیمت گاز طبیعی اروپا نیز با اتکای این قاره به ذخایر بالا، هوای معتدل زمستان اروپا و افزایش عرضه از کشور نروژ و شمال آفریقا، در فاصله فوریه تا اوت ۲۰۲۳ بیش از ۳۶ درصد کاهش یافت و به میانگین ۱۰/۷ دلار در هر یک میلیون واحد حرارتی بریتانیا (MMBtu)^(۱) رسید. در مجموع در حالی‌که تنش‌های ژئوپلیتیکی و ریسک‌های مربوط به جنگ همچنان در سال ۲۰۲۳ پابرجا بود، اما کاهش تقاضای جهانی، تعدیل شوک عرضه و شرایط آب‌وهوایی مساعد سبب شد قیمت نفت، گاز و برخی فرآورده‌های انرژی در این سال روند نزولی داشته باشند.

۱-۱- اقتصادهای پیشرفته

در سال ۲۰۲۳، اقتصادهای پیشرفته در مسیری قرار گرفتند که ویژگی اصلی آن فروکش‌کردن تدریجی آثار شوک انرژی سال ۲۰۲۲ و استمرار رشد اقتصادی، هرچند در سطحی پایین، ناهمگون و شکننده بود. با وجود آنکه پیامدهای شوک انرژی، سیاست‌های پولی انقباضی و ضعف تقاضای خارجی (به‌ویژه از سوی چین) همچنان بر فعالیت اقتصادی این کشورها

۱- Million British Thermal Units

داخلی بوده است؛ عواملی که در کنار افزایش دستمزدها و رشد بخش خدمات موجب تثبیت سطوح بالاتر تورم در ژانین گردید. در ارتباط با رشد اقتصادی، تصویر سال ۲۰۲۳ ترکیبی از مقاومت نسبی در برابر شوک‌های کوتاه‌مدت و تداوم چالش‌های ساختاری بلندمدت بود؛ چالش‌هایی همانند سرمایه‌گذاری پایین و محدودیت‌های بازار کار در کنار سیاست پولی انقباضی، رشد بالقوه اقتصادهای پیشرفته را محدود کرد و مانع احیای پایدار کشورها گردید. رشد متوسط اقتصادهای پیشرفته به ۱/۷ درصد در سال ۲۰۲۳ رسید در حالی که این کشورها در سال ۲۰۲۲ رشد ۳/۰ درصدی را تجربه کرده بودند. در این میان، شکاف قابل توجهی میان عملکرد اقتصادهای پیشرفته وجود داشت؛ ایالات متحده با اتکا بر تقاضای داخلی قوی و بازار کار منسجم، رشد حدود ۲/۹ درصدی را ثبت کرد (۰/۴ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۲۰۲۲)، در حالی که منطقه یورو در سال ۲۰۲۳ تنها حدود ۰/۴ درصد رشد داشت و نسبت به رشد اقتصادی ۳/۶ درصدی سال ۲۰۲۲ کاهش چشم‌گیری را نشان داد. اقتصادهایی نظیر آلمان به دلایلی همچون افت تقاضای خارجی، تضعیف فعالیت‌های صنعتی و اعمال سیاست‌های پولی انقباضی که هزینه تامین مالی و سرمایه‌گذاری را افزایش داد، عملکرد اقتصادی ضعیفی را تجربه کردند؛ به گونه‌ای که رشد اقتصادی این کشور از ۱/۸ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۰/۹- درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یافت. در مقابل کشوری مانند ژاپن با اتخاذ سیاست‌های پولی انبساطی و بهره‌مندی از رونق گردشگری و تضعیف ارزش ین، رشد ۱/۲ درصدی را تجربه کرد که ۰/۲ واحد درصد بیش از سال ۲۰۲۲ بود.

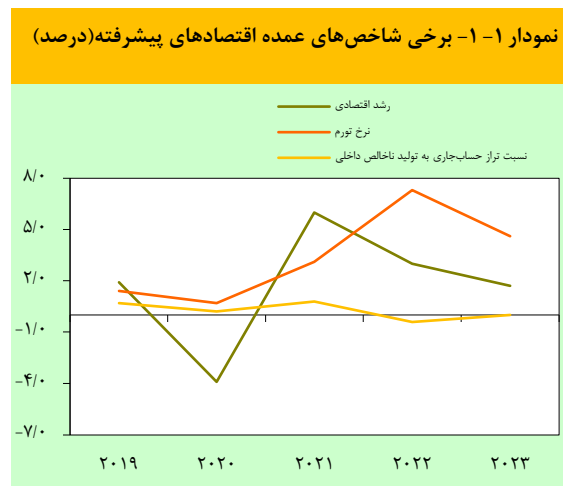
در حوزه سیاست‌گذاری پولی، در سال مورد بررسی بانک‌های مرکزی اقتصادهای پیشرفته نرخ‌های بهره را در سطوح بالا حفظ کردند تا بتوانند فشارهای تورمی را کنترل کنند. فدرال رزرو نرخ سیاستی را در سال ۲۰۲۳ در محدوده ۵/۲۵ تا ۵/۵ درصد نگه داشت و بانک مرکزی انگلستان نیز نرخ بهره را تا ۵/۲۵ درصد افزایش داد. این رویکرد انقباضی به مهار تورم کمک کرد، اما هم‌زمان موجب کاهش سرمایه‌گذاری،

سنگینی می‌کرد و روند احیا را کند و نامتوازن نگاه می‌داشت، شدت اختلالات بازار انرژی نسبت به سال قبل به‌طور معناداری تعدیل شد. مجموعه عواملی از جمله سطح بالای ذخایر گاز طبیعی اروپا، زمستان ملایم، تنوع بخشی مسیرهای وارداتی و کاهش تقاضای صنعتی موجب افت چشمگیر قیمت گاز و برق در اروپا گردید؛ از سوی دیگر قیمت نفت نیز به طور میانگین نسبت به سال ۲۰۲۲ کاهش یافت. این تعدیل قیمتی اگرچه بخشی از فشار هزینه‌ای بر خانوارها و بنگاه‌ها را کاهش داد، اما تورم همچنان بالاتر از دوران پیش از همه‌گیری کرونا باقی ماند و تداوم بخشی از فشار معیشتی را به همراه داشت.

هم‌زمان، بهبود زنجیره‌های تامین جهانی (پس از اختلالات شدید سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲) به کاهش زمان تحویل کالا و افت هزینه حمل‌ونقل کمک کرد. با وجود افزایش مقطعی هزینه‌های لجستیکی ناشی از حملات به کشتی‌های تجاری در دریای سرخ در نوامبر ۲۰۲۳ (که ۱۱ درصد از تجارت جهانی از طریق آن جریان دارد) و اختلال در کانال سوئز و پاناما، هزینه‌های حمل و نقل در این سال همچنان بسیار پایین‌تر از اوج‌های دوره بحران بود. مجموعه این عوامل در کاهش تورم نقش موثری داشت، به طوری که تورم اقتصادهای پیشرفته از ۷/۳ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۴/۶ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یافت؛ هرچند قابل اشاره است تورم هسته در کشورهایی مانند بریتانیا به دلیل رشد دستمزدها و چسبندگی قیمت خدمات، بالا باقی ماند. تورم اتحادیه اروپا نیز با کاهش ۳ واحد درصدی نسبت به سال ۲۰۲۲ همراه بود و به ۵/۴ درصد در سال ۲۰۲۳ رسید. اما در بین اقتصادهای پیشرفته، کشور ژاپن را می‌توان یک استثنا در نظر گرفت، زیرا نرخ تورم آن با افزایش روبه‌رو شد و از ۲/۵ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۳/۳ درصد در سال ۲۰۲۳ رسید. این وضعیت عمدتاً ناشی از تداوم سیاست پولی انبساطی بانک مرکزی ژاپن، تضعیف ارزش ین و انتقال هزینه‌های وارداتی به قیمت‌های

فصل ۱ خلاصه‌ای از وضع اقتصادی جهان

پیش رود و با چالش روبه‌رو گردد؛ مسیری که هرچند با کاهش تدریجی فشارهای تورمی و تداوم رشد اقتصادی همراه بود، اما چشم‌انداز اقتصاد جهانی را همچنان در معرض عدم قطعیت‌های ژئوپلیتیکی و ریسک‌های برون‌زا قرار داد.

تضعیف بازار مسکن و محدود شدن فعالیت‌های حساس به نرخ بهره شد؛ با این حال، سهم بالای وام‌های بلندمدت با نرخ ثابت در برخی کشورها مانع از انتقال کامل فشار نرخ‌های بالا به خانوارها گردید و از وقوع رکود عمیق جلوگیری کرد.

در مجموع، سال ۲۰۲۳ را می‌توان دوره‌ای از گذار اقتصادهای پیشرفته از وضعیت بحرانی به سمت نوعی تعادل جدید دانست؛ دوره‌ای که در آن تورم از اوج‌های سال ۲۰۲۲ فاصله گرفت، قیمت انرژی روندی باثبات‌تر یافت، زنجیره‌های تامین بازسازی شدند و رشد اقتصادی (هرچند در سطحی پایین) مثبت باقی ماند.

با این حال، چالش‌هایی نظیر بدهی بالای دولت‌ها، تنگنای ساختاری در بازار کار و کاهش تقاضای جهانی همچنان پابرجا بود و این موارد موجب شد مسیر احیای اقتصادی، نامتوازن

جدول ۱-۱- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای پیشرفته (درصد)

تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی		نرخ تورم		رشد اقتصادی		
۲۰۲۳	۲۰۲۲▲	۲۰۲۳	۲۰۲۲	۲۰۲۳	۲۰۲۲▲	
۰/۳	۰/۴	۶/۷	۸/۷	۳/۵	۳/۸	جهان
۰/۰	-۰/۴	۴/۶	۷/۳	۱/۷	۳/۰	اقتصادهای پیشرفته
-۳/۳	-۳/۸	۴/۱	۸/۰	۲/۹	۲/۵	ایالات متحده آمریکا
۱/۷	-۰/۱	۵/۴	۸/۴	۰/۴	۳/۶	منطقه اروپا
۵/۵	۳/۸	۶/۰	۸/۷	-۰/۹	۱/۸	آلمان
-۱	-۱/۴	۵/۷	۵/۹	۱/۶	۲/۸	فرانسه
۰/۱	-۱/۷	۵/۹	۸/۷	۰/۷	۴/۸	ایتالیا
۲/۷	۰/۴	۳/۴	۸/۳	۲/۵	۶/۴	اسپانیا
۳/۷	۲/۱	۳/۳	۲/۵	۱/۲	۱/۰	ژاپن
-۳/۵	-۲/۱	۷/۳	۹/۱	۰/۴	۴/۸	انگلستان
-۰/۶	-۰/۳	۳/۹	۶/۸	۱/۵	۴/۲	کانادا

ماخذ: صندوق بین‌المللی پول، «گزارش چشم‌انداز اقتصاد جهان»، اکتبر ۲۰۲۵

۱-۲- اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه

جمله عواملی بودند که به مقاومت بیشتر فعالیت اقتصادی در این کشورها کمک کردند. با این حال، این اقتصادها همچنان با چالش‌هایی شامل شرایط مالی سخت، کاهش سرعت تجارت جهانی و ناطمینانی پیرامون روند آینده سیاست‌گذاری پولی در اقتصادهای پیشرفته مواجه بودند، مسائلی که موجب ناهمگونی سرعت بهبود در مناطق مختلف شدند. در خصوص تورم نیز، اگرچه کاهش قیمت جهانی انرژی و مواد غذایی به تعدیل تورم در سال

باوجود تداوم شرایط مالی سخت و ضعف تجارت جهانی، رشد اقتصادی اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه از ۴/۳ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۴/۷ درصد در سال ۲۰۲۳ افزایش یافت. عملکرد این اقتصادها در سال ۲۰۲۳ تحت‌تاثیر مجموعه‌ای از عوامل حمایتی بهبود یافت؛ تعدیل تدریجی تورم جهانی، کاهش فشارهای ناشی از اختلالات زنجیره عرضه، پایداری نسبی تقاضای داخلی و فعالیت خدماتی در بخش‌هایی از آسیا پس از لغو محدودیت‌های کرونایی از

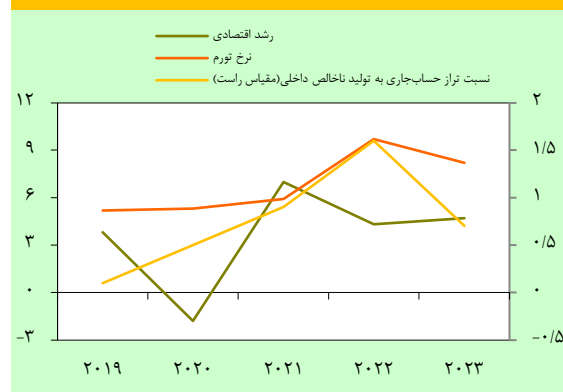
گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

شدن شرایط مالی بوده است، هرچند برخی واردکنندگان انرژی در آسیای مرکزی از کاهش قیمت‌ها منتفع شدند.

در آمریکای لاتین و حوزه کارائیب نیز رشد اقتصادی از ۴/۳ درصد در ۲۰۲۲ به ۲/۴ درصد در ۲۰۲۳ کاهش یافت. کاهش رشد اقتصادی در این منطقه بیش از هر چیز ناشی از تنگنای مالی و نرخ‌های بهره بالا، تضعیف تقاضای خارجی، تورم ماندگار و شوک‌های نامساعد آب‌وهوایی در برخی از کشورها بود که در مجموع باعث افت سرمایه‌گذاری و کندی فعالیت‌های تولیدی شد. این فشارها در بسیاری از اقتصادهای منطقه به‌ویژه در آرژانتین، کلمبیا و پرو به‌صورت کاهش اعتماد کسب‌وکار و ضعف فعالیت صنعتی نمایان شد. با وجود این شرایط، رشد منطقه کمی بهتر از برآوردهای مورد انتظار ثبت شد که به دلیل عملکرد کشورهایی همچون برزیل و مکزیک بود؛ به‌طوری‌که عملکرد فراتر از انتظار برزیل در کشاورزی، مصرف خصوصی و صادرات و نیز تقویت مصرف و سرمایه‌گذاری در مکزیک بخشی از افت سایر اقتصادها را جبران کرد.

در سال ۲۰۲۳، رشد اقتصادی صحرای آفریقا به ۳/۷ درصد رسید که نسبت به سال ۲۰۲۲ معادل ۰/۷ واحد درصد کاهش یافت. با وجود کاهش قیمت‌های جهانی انرژی و مواد غذایی نسبت به سال ۲۰۲۲، تورم منطقه‌ای به‌دلیل عوامل داخلی، نوسانات ارزی و شوک‌های آب‌وهوایی با افزایش روبه‌رو شد و به ۱۹/۴ درصد در سال ۲۰۲۳ رسید و موجب شد فشار هزینه‌ها همچنان بالا باقی بماند.

نمودار ۱-۲- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه (درصد)

۲۰۲۳ انجامید و تورم این کشورها از ۹/۷ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۸/۲ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یافت، اما سطح تورم در بسیاری از اقتصادهای نوظهور همچنان بالاتر از اهداف سیاستی باقی ماند.

در کشور چین، رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۳ به ۵/۴ درصد رسید که نسبت به سال ۲۰۲۲ افزایشی معادل ۲/۳ واحد درصد را نشان می‌دهد. با این حال، احیای فعالیت‌های اقتصادی در این کشور پس از لغو محدودیت‌های مرتبط با کووید-۱۹ کمتر از برآوردهای اولیه بود؛ به‌گونه‌ای که تداوم رکود در بخش ساختمان، پایین بودن تقاضای مصرف‌کنندگان و کاهش سرمایه‌گذاری، موجب محدود شدن سرعت بهبود شد. از سوی دیگر، نرخ تورم چین در سال ۲۰۲۳ تحت‌تاثیر عواملی همچون وجود شکاف تولید و افت قیمت انرژی در سطح جهانی، در محدوده‌ای بسیار پایین‌تر از هدف سیاستی قرار گرفت و از ۲/۰ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۰/۲ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یافت.

رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه آسیایی در سال ۲۰۲۳ عمدتاً ناشی از تقویت تقاضای داخلی بود که این موضوع خود منعکس‌کننده کاهش نرخ پس‌انداز در اقتصاد و بهره‌مندی از آثار سرریز رشد اقتصادی چین در همان سال بوده است.

در سال ۲۰۲۳، رشد اقتصادی اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه اروپایی از ۰/۵ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۳/۶ درصد رسید. با وجود فشارهای ناشی از پیامدهای جنگ روسیه و اوکراین، کاهش فعالیت صنعتی و شرایط مالی سخت، برخی عوامل حمایتی از جمله تعدیل قیمت انرژی و نیز عملکرد بهتر از انتظار روسیه (افزایش رشد اقتصادی از ۱/۴- درصد در سال ۲۰۲۲ به ۴/۱ درصد در سال ۲۰۲۳) به بهبود عملکرد منطقه کمک کرد و تورم نیز در این سال به ۱۷/۳ درصد کاهش یافت، هرچند تورم در بسیاری از کشورهای این گروه همچنان بالا بود.

در آسیای مرکزی و خاورمیانه، رشد اقتصادی از ۶/۴ درصد در ۲۰۲۲ به ۲/۶ درصد در ۲۰۲۳ کاهش شدید یافت. افتی که عمدتاً ناشی از کاهش تولید نفت، تعدیل قیمت انرژی و سخت‌تر

جدول ۱-۲- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه

(درصد)

تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی	۲۰۲۲ ▲	۲۰۲۳	نرخ تورم	۲۰۲۲ ▲	۲۰۲۳	رشد اقتصادی	۲۰۲۲ ▲	۲۰۲۳
جهان	۰/۳	۰/۴	۶/۷	۸/۷	۳/۵	۳/۸		
اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه	۰/۷	۱/۶	۸/۲	۹/۷	۴/۷	۴/۳		
کشورهای در حال توسعه آسیایی	۱/۰	۱/۳	۲/۴	۳/۹	۶/۱	۴/۷		
چین	۱/۴	۲/۴	۲/۰	۲/۰	۵/۴	۳/۱		
هند	-۰/۷	-۲/۰	۲/۳	۴/۳	۹/۲	۷/۶		
آسه‌آن (ASEAN) (۱)	۰/۸	۱/۳	۲/۳	۳/۴	۴/۲	۵/۵		
اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه اروپایی	-۰/۴	۲/۶	۱۷/۳	۲۵/۴	۳/۶	۰/۵		
روسیه	۲/۴	۱۰/۴	۵/۹	۱۳/۷	۴/۱	-۱/۴		
ترکیه	-۳/۶	-۵/۰	۵۳/۹	۷۲/۳	۵/۰	۵/۴		
خاورمیانه و آسیای مرکزی	۴/۰	۸/۰	۱۵/۴	۱۳/۳	۲/۶	۶/۴		
آمریکای لاتین و حوزه کاراییب	-۱/۲	-۲/۲	۱۴/۸	۱۴/۲	۲/۴	۴/۳		
برزیل	-۱/۳	-۲/۲	۴/۶	۹/۳	۳/۲	۳/۰		
مکزیک	-۰/۷	-۱/۳	۵/۵	۷/۹	۳/۴	۳/۷		
صحرای آفریقا	-۲/۴	-۲/۰	۱۹/۴	۱۶/۱	۳/۷	۴/۴		

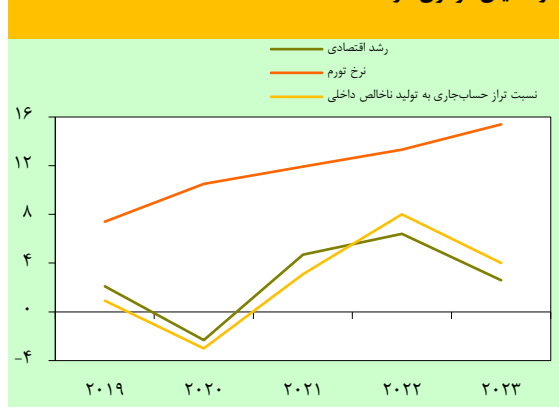
ماخذ: صندوق بین‌المللی پول، گزارش «چشم‌انداز اقتصاد جهان»، اکتبر ۲۰۲۵

۱- شامل کشورهای اندونزی، مالزی، فیلیپین، سنگاپور و تایلند می‌باشد. آمار کشورهای آسه‌آن (ASEAN) از گزارش «چشم‌انداز اقتصاد جهان» اکتبر ۲۰۲۳ استخراج شده است.

۱-۳- حوزه مناب

نفت با کاهش نسبی از ۱۲/۶ درصد به ۱۱/۲ درصد رسید. نسبت مازاد تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی نیز در حوزه مناب در سال ۲۰۲۳ کاهش محسوسی را تجربه کرد و از ۸/۸ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۴/۶ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یافت. این افت عمدتاً بازتاب کاهش درآمدهای نفتی در کشورهای صادرکننده بود، به‌گونه‌ای که نسبت مازاد حساب جاری به تولید ناخالص داخلی در این کشورها از ۱۴/۳ درصد به ۷/۲ درصد رسید. در مقابل، نسبت تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی در کشورهای واردکننده نفت همچنان منفی باقی ماند، هرچند کسری آن از ۵/۸- درصد به ۳/۱- درصد تعدیل شد.

نمودار ۱-۳- برخی شاخص‌های عمده اقتصادی حوزه خاورمیانه و آسیای مرکزی (درصد)

در سال ۲۰۲۳، اقتصاد کشورهای حوزه خاورمیانه، شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان (حوزه مناب) با افت محسوس رشد اقتصادی مواجه شدند؛ به‌گونه‌ای که نرخ رشد اقتصادی از ۵/۵ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۱/۶ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یافت. این کاهش رشد اقتصادی عمدتاً ناشی از کاهش تولید نفت خام در چارچوب توافق‌های اوپک پلاس، افت تولید عربستان سعودی، درگیری‌های موجود در سودان و تضعیف فعالیت اقتصادی در کشورهای واردکننده نفت بود. در این میان، رشد اقتصادی کشورهای صادرکننده نفت نیز از ۵/۸ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۱/۷ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یافت؛ همچنین رشد اقتصادی کشورهای واردکننده نفت هم با کاهش مواجه شد و به ۲/۲ درصد در سال ۲۰۲۳ رسید.

تورم در حوزه مناب در سال ۲۰۲۳ افزایش یافت و از ۱۳/۴ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۱۶/۵ درصد رسید. این روند افزایشی به‌ویژه در کشورهای واردکننده نفت شدیدتر بود، به‌طوری‌که نرخ تورم این گروه از ۱۵/۹ درصد به ۲۳/۶ درصد افزایش یافت؛ موضوعی که نشان‌دهنده فشارهای هزینه‌ای، انتقال ناقص کاهش قیمت‌های جهانی و محدودیت‌های ساختاری در سمت عرضه داخلی است. در مقابل، تورم در کشورهای صادرکننده

جدول ۱-۳- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای حوزه خاورمیانه، شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان (درصد)

تراز حساب جاری		نرخ تورم		رشد اقتصادی		
به تولید ناخالص داخلی						
۲۰۲۳	▲۲۰۲۲	۲۰۲۳	▲۲۰۲۲	۲۰۲۳	▲۲۰۲۲	
۰/۳	۰/۴	۶/۷	۸/۷	۳/۵	۳/۸	جهان
۴/۶	۸/۸	۱۶/۵	۱۳/۴	۱/۶	۵/۵	خاورمیانه، شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان(حوزه مناب)(۱)
۷/۲	۱۴/۳	۱۱/۲	۱۲/۶	۱/۷	۵/۸	کشورهای صادرکننده نفت(۲)
-۳/۱	-۵/۸	۲۳/۶	۱۵/۹	۲/۲	۴/۸	کشورهای واردکننده نفت(۳)

ماخذ: صندوق بین‌المللی پول، گزارش «چشم‌انداز اقتصاد منطقه‌ای (خاورمیانه و آسیای مرکزی)»، اکتبر ۲۰۲۴.

۱- داده‌های این سطر شامل کشور سوریه نمی‌شود. همچنین در محاسبه نسبت تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی داده‌های کشور افغانستان نیز لحاظ نشده است.

۲- کشورهای صادرکننده نفت شامل بحرین، کویت، عمان، قطر، عربستان، امارات، الجزیره، ایران، عراق، لیبی است.

۳- کشورهای واردکننده نفت شامل مصر، اردن، لبنان، مراکش، تونس، کرانه باختری و غزه، جیبوتی، موریتانی، سومالی، سودان، سوریه و یمن می‌باشد.

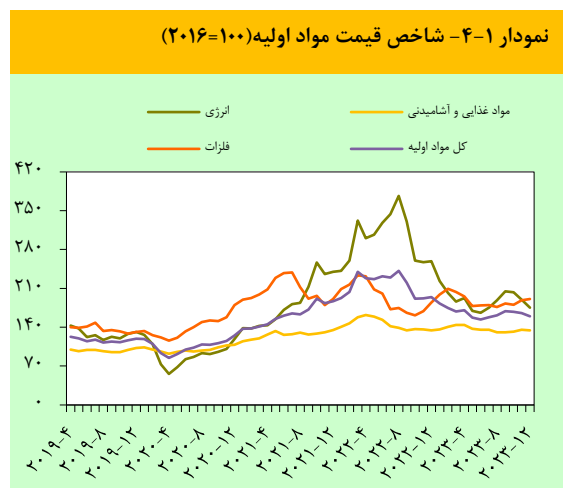
۱-۴- تحولات قیمت مواد اولیه

حدود ۱۰۰ دلار در هر بشکه در سال ۲۰۲۲ به حدود ۸۳ دلار در سال ۲۰۲۳ رسید و همچنین متوسط قیمت نفت خام وست تگزاس اینترمدیت^(۱) نیز از حدود ۹۴/۶ دلار به ۷۷/۶ دلار کاهش داشت. این تحولات عمدتاً ناشی از کند شدن رشد اقتصاد جهانی، افت تقاضای انرژی در برخی اقتصادهای بزرگ و سازگاری تدریجی بازارها با شوک‌های عرضه ناشی از جنگ روسیه و اوکراین بود. در اروپا، تنوع‌بخشی مسیرهای تامین انرژی، کاهش وابستگی به واردات روسیه و مدیریت تقاضا موجب شد فشارهای حاد بازار انرژی نسبت به سال‌های قبل کاهش یابد، هرچند سطح قیمت‌ها همچنان بالاتر از سطوح پیش از همه‌گیری کرونا باقی ماند.

در سال ۲۰۲۳، تورم جهانی نسبت به اوج ثبت شده در سال ۲۰۲۲ وارد مسیر تعدیل تدریجی شد. کاهش تورم عمدتاً بازتاب کاهش فشارهای سمت عرضه، فروکش کردن اختلالات زنجیره تامین و افت تورم کالاهای قابل مبادله بود؛ تحولاتی که پس از عادی‌تر شدن جریان تجارت جهانی و کاهش هزینه‌های حمل و نقل شکل گرفت. با این حال، سطح تورم جهانی همچنان بالاتر از میانگین‌های پیش از همه‌گیری کرونا باقی ماند و بازگشت تورم به اهداف سیاستی بانک‌های مرکزی به تدریج و با کندی پیش رفت.

در حالی که تورم کالاها در سال ۲۰۲۳ با کاهش قیمت‌های انرژی و تعدیل قیمت بسیاری از کالاهای واسطه‌ای کاهش یافت، تورم بخش خدمات در بسیاری از اقتصادها کاهش کمتری را تجربه نمود و بالا باقی ماند. این پایداری تورم خدمات به طور کلی ناشی از بازارهای کار فشرده و رشد بالای دستمزدهای اسمی بود. همچنین، ناهمگونی روند تورم میان کشورها در سال ۲۰۲۳ ادامه یافت. در اقتصادهای پیشرفته با وجود کاهش تورم کل، تورم هسته و تورم خدمات به دلیل چسبندگی با کاهش کمتری مواجه شدند، در بسیاری از اقتصادهای نوظهور نیز، کاهش تورم تحت‌تاثیر شرایط مالی سخت، فشارهای ارزی و انتقال ناقص کاهش قیمت‌های جهانی به بازارهای داخلی محدودتر بود.

قیمت‌های جهانی انرژی در سال ۲۰۲۳ نسبت به اوج‌های سال قبل کاهش یافت. متوسط قیمت نفت خام برنت از

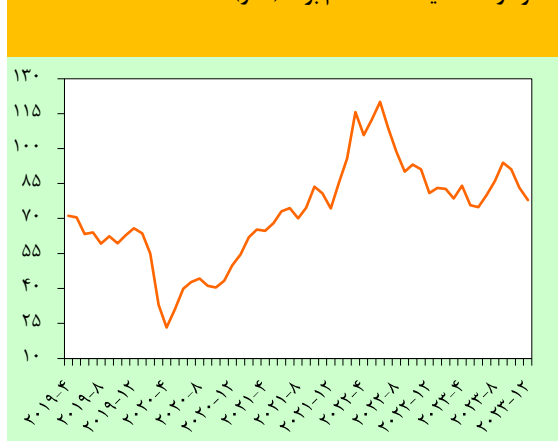

۱- West Texas Intermediate (WTI)

قیمت‌های جهانی در بسیاری از کشورها به‌طور کامل به قیمت‌های داخلی منتقل نشد و در نتیجه فشار هزینه زندگی، به‌ویژه در اقتصادهای در حال توسعه، همچنان بالا باقی ماند. افزون بر این، نااطمینانی‌های مرتبط با صادرات غلات و شوک‌های اقلیمی در برخی مناطق تولیدکننده موجب نوسانات مقطعی قیمت برخی اقلام کشاورزی شد.

در بازار فلزات و مواد معدنی، تحولات سال ۲۰۲۳ تحت‌تاثیر مجموعه‌ای از عوامل جهانی و منطقه‌ای قرار داشت. اگرچه در کشور چین (به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین مصرف‌کنندگان فلزات و مواد معدنی در جهان) لغو محدودیت‌های مرتبط با کووید-۱۹، به بهبود نسبی فعالیت اقتصادی این کشور انجامید، اما تداوم ضعف در بخش املاک و مستغلات و محدود ماندن سرمایه‌گذاری‌های ساختمانی باعث شد رشد تقاضا برای فلزات به‌طور محسوسی تقویت نشود. هم‌زمان کندی رشد اقتصاد جهانی و کاهش شتاب سرمایه‌گذاری صنعتی در سایر اقتصادها نیز به محدود ماندن تقاضای جهانی فلزات انجامید. در این سال، تقاضا برای فلزات اساسی از جمله فولاد، سنگ‌آهن و مس کمتر از پیش‌بینی‌های اولیه باقی ماند و در نتیجه، فشارهای صعودی بر قیمت فلزات صنعتی که در سال‌های قبل شکل گرفته بود، در سال ۲۰۲۳ فروکش کرد و قیمت این فلزات نسبت به سطوح بالای گذشته روندی تعدیلی به خود گرفت.

نمودار ۱-۵- قیمت نفت خام برنت (دلار)

در بازار گاز طبیعی و LNG^(۱)، کاهش تقاضا، سطح بالای ذخایر و شرایط آب‌وهوایی ملایم‌تر در اروپا به افت قیمت‌ها انجامید و فشار بر بازارهای برق و زغال‌سنگ را کاهش داد. با این حال، بازارهای انرژی در سال ۲۰۲۳ همچنان در برابر ریسک‌های ژئوپلیتیکی و اختلالات تجاری آسیب‌پذیر باقی ماندند و نوسانات قیمتی به‌طور کامل از بین نرفت.

در مجموع، ساختار تامین انرژی جهانی در سال ۲۰۲۳ همچنان به‌طور غالب متکی بر انرژی‌های فسیلی باقی ماند و نفت، زغال‌سنگ و گاز طبیعی بیشترین سهم را در مصرف انرژی‌های اولیه جهان به خود اختصاص دادند. در مقابل، انرژی‌های غیر فسیلی شامل انرژی هسته‌ای، برق‌آبی و منابع تجدیدپذیر اگرچه در سال‌های اخیر به تدریج سهم بیشتری در سبد انرژی جهانی یافته‌اند، اما استفاده از آنها همچنان در سطحی محدودتر از انرژی‌های فسیلی باقی ماند و نتوانست به کاهش معنادار وابستگی اقتصاد جهانی به سوخت‌های فسیلی منجر شود. استمرار این ترکیب مصرف انرژی نشان می‌دهد که گذار انرژی در سطح جهانی همچنان تدریجی و ناهمگون پیش می‌رود و در نتیجه، بازارهای انرژی همچنان در برابر شوک‌های قیمتی، اختلالات عرضه و تحولات فرامرزی اقتصادی و سیاسی آسیب‌پذیر باقی مانده‌اند. از این منظر، ساختار کنونی تامین انرژی یکی از عوامل کلیدی تداوم نااطمینانی در بازارهای جهانی انرژی به شمار می‌رود و چشم‌انداز پایداری و ثبات این بازارها را با چالش مواجه می‌سازد.

در بازار مواد غذایی، قیمت‌های جهانی در سال ۲۰۲۳ نسبت به اوج‌های سال قبل تعدیل شد که این امر بازتاب به‌بود عرضه، کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل و هموارتر شدن زنجیره‌های تامین جهانی بود. در این میان می‌توان به قیمت گندم اشاره کرد که تا ماه مارس ۲۰۲۳ کاهش قابل‌توجهی نسبت به اوج‌های ثبت‌شده در سال ۲۰۲۲ تجربه کرد. با این حال، کاهش

۱- Liquefied Natural Gas